

Kultúrtörténeti adalék: *Atom Egoyan* 2002-ben készült „*Ararát*” c. játékfilmjében *Gorky* sorstragédiáját is megörökítette.

Magyarörmények emlékezése

Agárdy Gábor (Arkalijan Gábor), a színészi édesapja Magyarországra menekült a genocídium elől. A színművész nagy ívű életművét az autodidakta módon művelt ikonfestészete is gazdagítja. Képeinek témájával, az ábrázolás szabályaival az ortodox hagyományokhoz kapcsolódott. „*Aki ikont fest, abban Jézus él.*” „*Az ikonfestészet nem közönséges festészet, hanem szolgálat.*”- nyilatkozta *Agárdy*. Őszinte istenhite a mélyen vallásos örmény nép erejéből is táplálkozik. Szenteket megjelenítő képei A Pannonhalmi Főapátság és a Vatikán tulajdonában is megtalálhatók.

Vákár Tibor „Ararát szimfóniája” 12 tételes grafikai album, melyben az örmény történelem nagy eseményeit, sorsfordulóit vetette papírra. Beszédese emlékezés az elveszített őshazára. Szerető értelemmel komponált mives rajzainak nyomán a Genocídium egyfajta közös emlékeztető is nemesedik. Példaként: „*Évezredek rétegződnek*”, „*Irány a semmi*”, „*Hazájuk a földteke*”.

Lászlóffy Aladár Százéves jóvendőmondó

Muszadagok, golgoták,
sosem tanul a világ,
hullámaival az ember
maga fojtja, mint a tenger,
sebeit magától kapja,
Krisztusát is megharapja,
mint a feltépett erek,
Muszadagok, légerek,
szögesdrót és lövészárók,
míg az élet elszívárog.

Az emlékezés fölszabadítja elménket a konvenció alól.

Lászlóffy Aladár sorai csengenek fünlünkben, úgy érezzük, hogy szinte a vers szellemében fogant *Nuridsány Zoltán „Scylla”* – az örmény genocídium emlékére született műve. A megrendítő hatású vízió egyszerre naturalis és jelzesszerű, asszociációkat tömörít. Döbbenetes lelki mélység, fájdalom, feszültség tárul elénk. *Picasso „Guernicájához”* hasonló. *Scylla* a görög mitológia egyik tengeri szörnye. *Nuridsány* az iszonyatos kín, vergődés, a kikerülhetetlen végzet pusztító erejét sűrítetten ábrázolta.

Emlékezésemet e képpel zárom. Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Elhangzott:
Budapest, 2022. április 21.

Várady Mária

Dr. Száva Tibor: Székelyföldi magyarörmény családok című könyv bemutatója a májusi Klubban

Statistikai adatok: súlya 1.6 kg., 880 oldal, 360.000 szó, 2.225.000 betű van a könyvben, melyet *dr. Száva Tibor-Sándor* egyetemi tanár saját ujjával ütött be a számítógép billentyűzetén.

Kezemben – inkább asztalomon – a Székelyföldi magyarörmény családok lajstroma és története. Kik is vagyunk mi? Sokunkban él az örmény származástudat. Milyen volt az élete az Erdélyben megtelepedett örményeknek? A Kárpát-medence új otthont adó hatalmas ország. Az örmények csakis Erdélyben akartak maradni az Óhazához hasonló Erdélyi hegyek között. És mindennek ára van-volt. Az Áni fővárosból elmenekült örmények új fogalma a „nyereséges veszteség”. Mindenből a legjobbat kihozni. A talpalatnyi földért fizetni kell, az egyenlő jogokért szintén. Adót fizettek úgy, hogy a tehetősebbek átvállalták a szegényebbek adó kötelezettségét. A hagyomány úgy tartja, hogy a betelepülők között nem volt egyetlen írástudatlan sem. Ezért követhető felmenőink születési helye, Botosány, Szucséava, Foksány, mert anyakönyvezték a megszületett gyermekeket. Igaz, inkább csak keresztnévük voltak, de egymástól a családfeje neve vagy valamilyen ismertető jegy által tudták egymást megkülönböztetni.

Újdonság sokunknak *dr. Száva Tibor* felfedezése, hogy olykor a testvérek sem viselik ugyanazt a vezetéknevet. Az oka az örmények emberi természetében kereshető.

Száva Tibor-Sándor a könyvbemutatón

1672 óta városok, templomok, közintézmények létrejötte bizonyítja, hogy egy igen szorgalmas, szívós, jó észjárású (észmozgású – ahogy *Afganisztán Vártán* írja), gyarapodni akaró nép az örmény. 1672-es év az I. Apaffi Mihály fejedelem Letelepődési engedélyének éve. És ezzel elindult a reményteli jövő.

Dr. Száva Tibor 40 év munkájával felkutatva, feldolgozta, rendszerezte és a jelen tudás legfelsőbb szintjén elénk tárja őseinket. Mivel mérnöki aggyal precizitásra törekszik, bizonyítékokat sorol, utána számol és ellenőriz, a legtisztességesebb hozzáállás érvényesül munkáján.

Bámulatos teljesítmény. Új megvilágításba helyezi a családok rokoni kötelékeit. Először mondja ki, hogy a népes családokban a sok gyerek megkülönböztetése érdekében más a jelző és más a családnév. Amely jelölhet származási helyet, – például Moldován, Ergerczi, Bocsánczi –, de

lehet testi tulajdonság: Cheul vagy Khell, ami kopaszt jelent, vagy Kövér, Sánta. Tudjuk, hogy *dr. Hovhannesian Éghia* ügyvéd és armenológus két fia különböző vezetéknevet visel: Lukács és Tarján.

Dr Száva Tibor kutatásai először saját felmenőinek kutatásával, a *Szépvízi örmények eredetével* indult. Am a szerteágazó életutak egész Erdélyt, Bánságot behálózta. Nagy városok és kis települések szellemi motorjává vált az örmény előrelátás, tudásvágy. Másik érdekes jelenség, amely csakis ilyen mélyreható kutatásban értékelhető: a szerző rámutatott arra, hogy a főszékely Zakariások szívesen vállalták az örmény Zakariás családba a beolvadást, s egy idő után magukat magyarörményként tartották számon, holott csak a feleség örményisége örményesítette el a családot. A Hankó, Hankovicsok úgyszintén.

Fontos tudnunk: a családjukért élő erdélyi örmények sohasem örményiségüket fitogtatva váltak sikeres közösségért élő emberekké. A magyar társadalomban lehetőséget találtak vagy teremtettek a közjóért való küzdelemre, egészen a vértanúságig.

Elsősorban jó magyarok voltak – „magyarabbak a magyarnál” – a magyar nemzet gazdasági, kulturális felemelésére áldoztak az *Aranka György* Nyelvművelő Társaságtól az *Urmánczy Nándor* országgyűlési képviselő Ereklés Országzászló intézményének kezdeményezéséig.

Színes, szellemes, szédületes könyv. Mennyi információ egy-egy mellékmondatban. Egész életutak, dicső és áldozatos életek.

Dr. Száva Tibor-Sándor szerénységére vall, hogy az őt ért kritikát komolyan veszi, mint például Udvarhely örményeinek elégedetlenségét, és válaszul megszerkeszti a Székelyudvarhelyiek lajstromát. Szerényen megjegyzi: még 20-30-40 évre lenne szüksége, hogy a teljes Kárpát-me-

dence örmény anyakönyveit felkutassa, megjelentesse.

A Fővárosi Örmény Klub közönsége kapva kapott ezen a lehetőségen, egészséget és hosszú munkás éveket kívánva szünni nem akaró vastappsal ünnepelte a kiváló munkát elénk táró *dr. Száva Tibort*.

Várady Mária kérdésére, hogy hogyan is fejezhetnék be ezt a könyvbemutatót, dr. Száva Tibor góbé felmenőit sem megtagadva így válaszolt: „*aztán ügyelj magadra, és gyere el a temetésemre, mert ha nem jössz el az enyémre, én sem megyek a tiedre!*”

Dedikálás, agapé, hosszadalmas, véget nem érő beszélgetés következett. Dr. Issekutz Sarolta elnök-asszony a rendezvény Háziasszonyaként köszöntötte a közönséget. A Fővárosi Örmény Klub által olyan nélkülözhetetlen sorozatot indított el 25 évvel ezelőtt, hogy mindenkori látogatói felemelő élmény birtokában távoznak azzal, hogy jó örménynek, magyarörménynek lenni. Szükség van a magyarörmény identitás alapon szerveződő közösségre, ahol jól érezhetjük magunkat.

A Papp (Der der) család és a népes Száva család is örömmel találkozott egymással. Kicsinek is bizonyult a terem. A népes Papp család örömmel hallgatta az Amerikából érkező kedves rokont, akinek a nagyapja *Papp Antal* és nagyanyja *Papp Antalné* mint házigazdák várták a Klub közönségét. Hogyan? Olvassuk el a következő cikkben.

Horváth Zoltán György

Erdélytől az Újvilágig - Papp Faber Erikával

A májusi Fővárosi Örmény Klubon „Erdélytől az Újvilágig” címmel az USA-ban élő magyar-örmény íróval, *Papp Faber Erikával* hazalátogatása és újabban megjelent könyvei kapcsán beszélgetett *Horváth Zoltán György* Podmaniczky-díjas műegyetemi mesteroktató, a Romanika Kiadó vezetője, *Papp Faber Erika* mind az öt, Magyarországon megjelent könyvének kiadója.

Erika megmutatta, hogy a klub rendezvényeinek otthont adó helyiség bejáratának két oldalán posztamensen álló mives mellszobor az ő nagyszüleit ábrázolja. A továbbiakban beszélt a Papp család erdélyi örmény gyökereiről, hogy sokakhoz hasonlóan ők is menekülni kényszerültek Trianon után, mert a család magas állásban levő tagjai nem voltak hajlandók felesküdni az új román hatalomra.

Édesapja az áttelepülés után egy ideig Németországban is dolgozott, ami később nagyon szerencsésnek bizonyult, hiszen a II. világháború után - látva a kommunista irányba toló országot - a kapcsolatok révén előbb Berlinbe, majd Németország nyugati részébe vándoroltak, végül a család Erika 11 éves korában települt át Amerikába, ahol szintén rokonok segítettek.

Horváth Zoltán György felidézte, hogy az általa írt „*Ani, az ősi örmény főváros magyar vonatkozásai*” című könyv alapján kereste meg Erika 2006-ban az angolul már megjelent könyvének magyar kiadására, amely aztán 2008-ban készült el „*Égi Édesanyánk könnyei - Tizenkét könnyező Mária-kép a Kárpát-medencében*” címmel, amihez aztán 2019-ben egy kiegészítő könyvecske is létrejött.

Erika maga is ír verseket, így kétnyelvűségével avatott tolmácsolója lehetett a klasszikus magyar költőknek: műfordításából egy kétnyelvű antológia látott napvilágot 2012-ben Budapesten.

Ezután rövid vetített képes előadás következett a két legújabb könyvhöz kapcsolódva. Ez előtt *Várady Mária* színművész nő ihletett előadásában hangzott el *Mécs László* „*Magyar Madonna*” című verse, ami után a „*Szűz Mária mentőkötele - Rózsafüzér-elmélekdedések színes üvegablakokkal*” című kötet egyik különösen szép illusztrációja került bemutatásra. A XX. századi vértanú püspököket ismertető kötet kapcsán Erika kiemelte *Boldog Bogdánffy Szilárd* nagyváradi püspök örmény származását. Az idő rövidsége miatt a vetítésen Mindszenty bíboros életének főbb állomásait idézték a képek. Erika elmesélte, hogy Amerikában többször személyesen is találkozott Mindszenty bíborossal, sőt megilletődött fiatal újságíróként interjút is készíthetett vele.

Befejezésként *Várady Mária* Erikának Boldog Apor Vilmos tiszteletére a régi Székely Himnusz dallamára írott imáját énekelte nagy közönségsikert aratva.